

Health 2020 – att uppnå hälsa och utveckling i dagens Europa

Zsuzsanna Jakab¹ Agis D. Tsouros²

¹WHO:s regionala direktör för Europa. E-post: zja@euro.who.int. ²Direktör, avdelningen för politik och styrning på området hälsa och välbefinnande, WHO:s regionkontor för Europa, Köpenhamn, Danmark. E-post: ats@euro.who.int.

A complete English language version of this paper is found at pp. 97-108. see: <http://www.socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/1101/911>

2000-talets hälsolandskap präglas av ökande globalt, regionalt och lokalt ömsesidigt beroende och en alltmer komplex uppsättning sammankopplade faktorer som påverkar hälsa och välbefinnande. De flesta stora utmaningar på hälsoområdet, inbegripet icke smittsamma sjukdomar, antimikrobiell resistens, ojämlikheter i hälsa och de effekter som åtstramningsåtgärderna i vissa länder har på hälsan, kräver tvärsektoriella och samordnade åtgärder på överstatlig, nationell och lokal nivå för att hanteras på ett effektivt sätt. De 53 länderna i WHO:s europeiska region har utvecklat och antagit det hälsopolitiska ramverket Health 2020, som är en gemensam, evidensbaserad ram för att stödja och främja samordnade åtgärder av beslutsfattare på alla nivåer och i alla sektorer i syfte att förbättra befolkningens hälsa och välbefinnande. I denna artikel presenteras utvecklingsprocessen bakom Health 2020 och dess huvudsakliga strategiska mål och innehåll. Dessutom beskrivs vad som krävs för att genomförandet av Health 2020 ska lyckas och hur WHO kan ge tekniskt stöd till de länder som inlett arbetet med att utveckla sin hälsopolitik i enlighet med det hälsopolitiska ramverket Health 2020.

The 21st-century health landscape is shaped by growing global, regional and local interdependence and an increasingly complex array of interlinking factors that influence health and well-being. Most of today's major public health challenges, including noncommunicable diseases, antimicrobial resistance, health inequalities and the health effects of austerity measures in some countries, cannot be addressed effectively without intersectoral and coordinated action at supranational, national and local levels. The 53 countries of the WHO European Region developed and adopted a European policy framework and strategy for the 21st century (Health 2020) as a common, evidence-informed policy framework to support and encourage coordinated action by policy-makers at all levels and in all sectors to improve population health and well-being. This article presents the development process of Health 2020 and its main strategic goals, objectives and content. Further, we describe what is needed to successfully implement Health 2020 in countries and how can WHO provide technical assistance to countries that embark on developing health policy aligned with the Health 2020 policy framework.

Inledning

Hälsa och välbefinnande är universella mål och anses idag vara grundläggande mänskliga rättigheter som är nödvändiga för en jämlik mänsklig, ekonomisk och social utveckling, och en resurs i det dagliga livet. Dessa mål har i allt högre grad kommit att betraktas som centrala för mänsklig utveckling och trygghet. Hälsa betraktas inte längre enbart som en konsumtionsvara som ska finansieras, utan även som ett positivt begrepp – en tillgång som måste vårdas och på ett jämlikt sätt förbättras, med tonvikt på såväl sociala och personliga resurser som fysisk kapacitet.

Det handlar om de 900 miljoner invånarna i den europeiska regionens 53 länder och deras liv. Vår utmaning är att se till att dessa ideal verkligen leder till ökad jämlikhet i hälsa i de länder som ingår i WHO:s europeiska region. Med tanke på de kunskaper vi har och de tekniker vi har tillgång till kan och måste vi lyckas bättre när det gäller detta.

I dag diskuteras hälsa mer än någonsin, vilket bland annat är ett resultat av globaliseringens krafter och den snabba takt med vilken smittsamma sjukdomar sprids. Hälsa är en viktig faktor i diskussioner om handel, diplomati och säkerhet. Hälsosektorn är en betydande ekonomisk sektor, en stor arbetsgivare och en drivkraft till vetenskap, forskning och teknik. Trots att människorättsdimensionen av hälsa väger tungt ignoreras den ofta, exempelvis när oro kopplad till rörlighet och migration leder till fördomar och stigmatisering. Detta är några orsaker till

varför hälsa är så viktigt.

Det är viktigt för människor att känna att de kan påverka sin hälsa och bestämningssfaktorerna för hälsa i sin politiska, sociala, ekonomiska och fysiska miljö, och de förväntar sig att kunna göra det. Möjligheten att påverka är dessutom något som gynnar samhället i stort och förbättrar hälsan. Det stora antalet bestämningssfaktorer för hälsa innebär att hälsa inte bara är hälsosektorns ansvar, även om denna sektor och hälso- och sjukvårdssystemen kan ha en mycket viktig roll. Det krävs samarbetsinriktade arbetsmetoder som bygger på att även andra sektorer har samma prioriteringar. Genom att arbeta med de bestämningssfaktorer för hälsa som påverkar resultatet för dessa sektorer uppnås fördelar för hela samhället, däribland ekonomiska fördelar.

Det finns tydliga samband mellan de olika, mycket komplexa faktorerna bakom den aktuella sjukdomsbördan. Några exempel är åldrande, migration, övervikten av icke smittsamma sjukdomar och psykisk ohälsa, de svårigheter som smittsamma sjukdomar medför, verkställighet och ekonomiska utmaningar som påverkar hälso- och sjukvårdssystemen, och den bristfälliga utvecklingen av den allmänna hälso- och sjukvården på många platser. Det finns emellertid starka belägg för att det går att hitta kostnadseffektiva politiska lösningar som leder till en direkt förbättring av befolkningens hälsa och välbefinnande genom en kombination av ledarskap från myndigheternas sida, stödjande miljöer och främjande av en känsla av kontroll och inflytande hos

befolkningen. Det behövs en ny typ av styrning av hälsa för 2000-talet som baseras på sociala bestämningsfaktorer för hälsa, jämlikhet och hållbarhet, att globala mål och samhällseliga mål uppnås genom nya former av formell och informell styrning som samverkar med varandra och nya strategiska förhållanden, och att styrningen utformas utifrån en hög grad av delaktighet och engagemang hos befolkningen. Detta innebär både en utmaning och en möjlighet.

Health 2020

Det råder stora skillnader mellan de 53 länderna i den europeiska regionen när det gäller kultur, historia, utveckling, välbefinnande och resurser. Trots skillnaderna gick länderna i samband med det årliga mötet med WHO:s regionkommitté för Europa i september 2012 samman för att godkänna och åta sig att genomföra ett nytt ramverk för europeisk hälsopolitik, Health 2020. Strategin föregicks av en omfattande samrådsprocess både inom och utanför WHO:s regionkommitté för Europa och av flera nya studier.

I syfte att få fram evidensbaserade politiska rekommendationer, minska ojämlikheter i hälsa inom regionen och skapa en strategi för framtida åtgärder beslutades att en omfattande översyn av de sociala bestämningsfaktorerna för hälsa och hälsoklyftorna i WHO:s europeiska region skulle genomföras¹. Översynen skedde inom ramen för ett tvåårigt projekt under ledning av

Michael Marmot och delades in i två faser. Den fullständiga rapporten offentliggjordes i september 2013. Översynen omfattade en analys av graden av ojämlikheter i hälsa mellan och inom länderna i den europeiska regionen och en granskning av politiska lösningar för att ta itu med dessa. Översynen utgick från det arbete som tretton arbetsgrupper utfört på området och från slutsatser och rekommendationer från den globala kommissionen för sociala bestämningsfaktorer för hälsa. Den viktigaste slutsatsen är att ojämlikheter i hälsa är resultatet av de omständigheter som människor föds, lever, arbetar och åldras i, och av den orättvisa fördelning av makt, pengar och resurser som dessa omständigheter präglas av. Med utgångspunkt i dessa belägg och denna analys ger översikten specifika och praktiska rekommendationer i fråga om politiska interventioner under hela livsförloppet och mellan generationer med potential och kapacitet att minska ojämlikheterna i hälsa.

Under ledning av Ilona Kickbusch genomfördes omfattande granskningar av principer och genomförande av förbättrad styrning av hälsa. Dessa användes som underlag för utarbetandet av Health 2020². I huvudstudien granskas de nya styrningsstrategier som är ett resultat av den förändrade karaktären på 2000-talets utmaningar. Den baseras på en uppsättning bakgrundsdokument som ger en ingående analys av de problem som tas upp. Tonvikten ligger på den pågående spridningen av

¹ Marmot M et al. Review of social determinants of health and the health divide in the WHO European Region: final report. Köpenhamn, WHO:s regionkontor för Europa, 2013.

² Kickbusch I, Gleicher D. Governance for health in the 21st century. Köpenhamn, WHO:s regionkontor för Europa, 2012.

samarbetsinriktad styrning som utövas gemensamt av ett brett urval statliga aktörer (departement, parlament, organ, myndigheter, kommittéer osv.), samhället (företag, medborgare, lokalföreningar, globala medier inklusive sociala medier, stiftelser osv.) och överstatliga aktörer (EU, FN osv.).

Dessa granskningar utgjorde också underlag för styrningsaspekterna i *Review of social determinants of health and the health divide in the WHO European Region*¹.

I september 2012 publicerades en sammanställning och analys av de resolutioner som antagits av WHO:s regionkommitté för Europa under de föregående tio åren och av Världshälsoförsamlingens resolutioner och deklamationer från ministerkonferenser³.

Denna analys av åtaganden indikerar att Health 2020 kan betraktas som en sammanhållen och visionär inramning för många olika åtaganden, som innebär att fragmentering undviks och genomförandet underlättas. Vissa frågor kräver emellertid mer uppmärksamhet i dagsläget, exempelvis äldres hälsa, hanteringen av vissa icke smittsamma sjukdomar och de ekonomiska konsekvenserna av hälsa och sjukdom. Dessutom tyder analysen på att mekanismerna och principerna bakom genomförandet av komplexa strategier bör definieras och utvecklas ytterligare, och det föreslås att de nya resolutionerna

från WHO:s regionkommitté för Europa ska omfatta en kortfattad översikt av de framsteg som gjorts när det gäller att genomföra tidigare åtaganden. En översyn av erfarenheterna av det tvärsektoriella arbetet offentliggjordes 2012⁴. Här dokumenteras erfarenheterna av hälsa inom all politik och evidensen för olika styrningsstrukturer och deras effektivitet när det gäller att utforma åtgärder för sociala bestämningsfaktorer för hälsa och i slutändan folkhälsoresultat bedöms. Dessutom beskrivs forskningen på området och hur tvärsektoriella styrningsstrukturer på ett framgångsrikt sätt kan upprättas, användas och bibehållas. Vidare ges relevanta exempel i fråga om tillgängliga styrningsverktyg och instrument för beslutsfattare.

Slutligen kommer en undersökning av de ekonomiska aspekterna av att förebygga sjukdomar inom kort att publiceras. I denna beskrivs starka belägg till stöd för ökade investeringar i hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande åtgärder när det gäller kostnadseffektivitet och resultat.

Medlemsstaterna i WHO:s europeiska region har godkänt Health 2020 i två former. *The European policy framework for supporting action across government and society for health and well-being*⁵ innehåller viktig strategisk politisk rådgivning för politiker och betydande politiska aktö-

³ Bertolini R, Brassart C, Galanaki C. Review of the commitments of WHO European Member States and the WHO Regional Office for Europe between 1990 and 2010. Analysis in the light of the Health 2020 strategy. Köpenhamn, WHO:s regionkontor för Europa, 2012.

⁴ McQueen DY, Wismar M, Lin V, Jones CM, Davies M, eds. Intersectoral governance for health in all policies: structures, actions and experiences. Köpenhamn, WHO:s regionkontor för Europa, 2012 (Observatory Studies Series, No. 26).

⁵ Health 2020: a European policy framework supporting action across government and society for health and well-being. Köpenhamn, WHO:s regionkontor för Europa, 2012.

rer samt information om de huvudsakliga värderingarna och principerna för att tillämpa Health 2020 i praktiken. Den längre *Health 2020 policy framework and strategy*⁶ är mycket mer detaljerad när det gäller belägg och praxis kopplade till hälsa och välbefinnande och är avsedd för dem som arbetar med politisk utveckling och genomförande på operativ nivå. *Health 2020 policy framework and strategy* ska betraktas som en handbok över politik och strategier, med kopplingar till förändringar av evidens och praxis. Det är inte obligatoriskt att följa den – syftet är att den ska fungera som en praktisk ram som tillämpas utifrån varje lands omständigheter, behov och ambitioner.

Bakgrunden till Health 2020 är skillnaderna vad gäller hälsoerfarenheter inom WHO:s europeiska region. Hälsan har förbättrats, men ojämlikheterna är fortfarande stora. I figur 1 visas inkomstkvintilerna för förväntad livslängd i de europeiska länderna. Det råder stora skillnader mellan länderna, framför allt längs en öst-västlig gradient. Exempelvis löper ett barn som föds i Oberoende staters samväld (OSS) tre gånger så hög risk att dö före fem års ålder som ett barn som föds i ett EU-land, och mödradödligheten i vissa länder i regionen är upp till 43 gånger högre än i andra.

Det är uppenbart att kvaliteten på och tillgången till hälso- och sjukvårdstjänster varierar mellan länderna. Alla tillgängliga belägg tyder dock på att detta till stor del beror på de olika so-

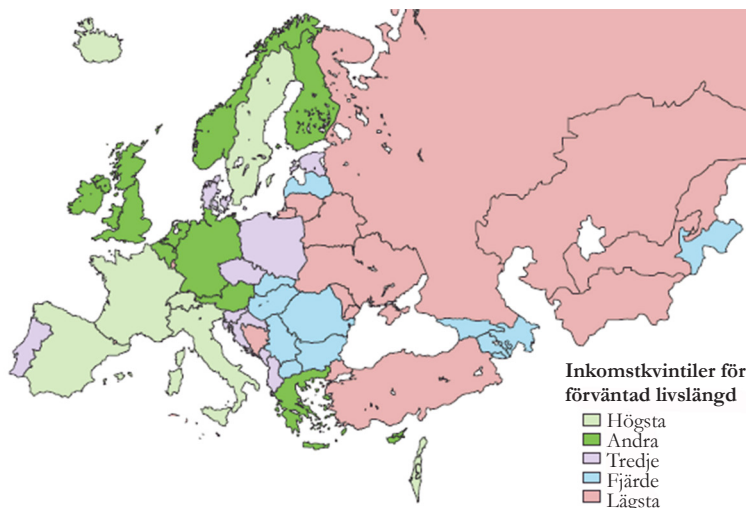
ciala och ekonomiska omständigheterna. Skillnaderna är också kopplade till hälsorelaterat beteende, däribland tobaks- och alkoholbruk, kost och fysisk aktivitet samt psykisk ohälsa som avgörs av sociala bestämningsfaktorer och återspeglar stress och ogynnsamma omständigheter i människors liv.

Health 2020 utformades för att ta itu med dessa utmaningar. Målet är att ”påtagligt förbättra befolkningens hälsa och välbefinnande, minska ojämlikheter i hälsa, stärka folkhälsan och garantera människocentrerade system som är universella, jämlika, hållbara och av hög kvalitet”. Strategin baseras på värdena i WHO:s konstitution: varje människas grundläggande rätt till högsta uppnåeliga hälsostandard, oavsett etnicitet, kön, ålder, social status och betalningsförmåga. Rättvisa, hållbarhet, kvalitet, insyn, ansvarsskyldighet, rätten att delta i beslutsfattande och värdighet är andra viktiga principer. Sammanfattningsvis betonas följande i strategin:

- Att fokusera på hälsa och välbefinnande som mått på utveckling.
- Att tillämpa en helhetssyn och behandla hela spektrat av bestämningsfaktorer för hälsa.
- Att fastställa regionens viktigaste prioriteringar vad gäller folkhälsa och praktiska lösningar som fungerar.
- Att på ett nytt och innovativt sätt tillämpa samarbetsinriktat ledarskap med flera olika samarbetspartner och mobilisera ett brett politiskt och kulturellt stöd för utveckling på

⁶ Health 2020 policy framework and strategy. I: Health 2020: a European policy framework and strategy for the 21st century. Köpenhamn, WHO:s regionkontor för Europa, 2013.

Figur 1. Förväntad livslängd i länderna i WHO:s europeiska region efter inkomstkvintiler, 2010 (eller senast tillgängliga uppgifter),

Källa: WHO:s europeiska hälsodatabas *European health for all*.

- hälsoområdet och på så sätt nå gemensamma lösningar.
- Att fastställa nödvändiga förutsättningar för förändring och agera i enlighet med dessa.
  - Att hitta möjligheter att göra det ekonomiskt gångbart att investera i hälsa, bland annat genom att tillhandahålla belägg för fördelarna med att låta hälsa vara en faktor på alla politiska områden och effektiva strategier för detta.
  - Att fastställa metoder för att främja medborgar- och patientinflytande då detta är avgörande för att förbättra hälsoresultatet, hälso- och sjukvårdssystemens funktion och tillfredsställelsen med dem.
  - Att införa effektiva sätt att utnyttja de nya möjligheter som nätverk, partnerskap, kommunikation och teknik medför.
  - Att införa en gemensam mekanism i WHO:s europeiska region för att skapa, stödja och bibehålla enhet-

liga och sammanhängande budskap på folkhälsoområdet.

- Att indentifiera kunskapsluckor och nya forskningsprioriteringar.
- Att erbjuda en plattform för kommunikation där beslutsfattare och aktörer på folkhälsoområdet inom regionen kan dela praktiska erfarenheter med varandra.

Värden och teman inom Health 2020

I dagsläget är icke smittsamma sjukdomar och psykisk ohälsa de vanligaste sjukdomsbördorna, och de har sin grund i människors sociala och ekonomiska omständigheter och i livsstilar som bestäms av sociala faktorer. Dessa sjukdomar är resultatet av mänsklig samverkan med olika bestämningsfaktorer för hälsa under livets gång. Det finns starka belägg för att rättvis tillgång till utvecklingsmöjligheter i tidig ålder, bra utbildning och arbete, anständigt boende och inkomst är

faktorer som främjar hälsa.

Enligt Health 2020 bör ett tvärsektoriellt och förebyggande tillvägagångssätt användas för att ta itu med grundorsakerna till hälsoproblem. Aktuella ekonomiska studier visar inte enbart vilken ekonomisk börda dagens sjukdomar innebär utan även att det går att hantera de utmaningar som sjukdomarna medför genom att i mycket högre grad uppmärksamma hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande åtgärder och folkhälsa, genom att hantera ojämlikheter i hälsa med hänsyn till den sociala gradienten och ge stöd till de mest sårbara och socialt utestängda. Trots detta saknas det i många länder en fokusering på hälsa eller jämlikhet i hälsa inom andra sektorer än hälsosektorn.

I de flesta länder ägnas en betydande andel av statsbudgeten åt hälso- och sjukvårdssystemen, och kostnaderna för hälso- och sjukvård har ökat snabbare än nationalinkomsten. Många kostnader är kopplade till tillgångssidan, exempelvis nya behandlingar och ny teknik, och till människors ökade förväntningar på att skyddas från hälsorisker och på högkvalitativa insatser inom hälso- och sjukvård. Hälso- och sjukvårdssystemen måste precis som andra sektorer anpassas och förändras, och förändringarna måste vara inriktade på primärvård och på hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande åtgärder. Fokuseringen på patientcenterad och integrerad vård, med samverkan mellan exempelvis primär- och sekundärvård eller mellan hälso- och sjukvård och socialtjänsten, måste öka.

Undersökningar av den minskade dödligheten i hjärtsjukdomar i flera höginkomstländer visar att över hälften av minskningen kan tillskrivas minskningar av riskfaktorer såsom rökning. Majoriteten av de övriga minskningarna beror på insatser inom klinisk prevention, och denna andel tycks öka. Undersökningarna talar för att en samlad strategi där minskningar av riskfaktorer för befolkningen kombineras med tillhandahållandet av god klinisk behandling av människor med befintliga sjukdomar bör tillämpas.

Enligt OECD:s beräkningar ägnar dock länderna i WHO:s europeiska region i genomsnitt endast 3 procent av sin hälso- och sjukvårdsbudget åt hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande åtgärder.

Huvudsakliga strategiska mål och innehåll i Health 2020

Health 2020 har två mål som är kopplade till varandra:

- Att förbättra hälsan för alla och minska ojämlikheterna i hälsa.
- Att förbättra ledarskap och delaktighet i styrning av hälsa.

Utöver dessa två mål bygger den politiska strategin Health 2020 på fyra prioriteringar i form av politiska åtgärder som är sammankopplade med och ömsesidigt beroende av varandra:

- Att investera i hälsa ur ett livsförloppsperspektiv och ge människor inflytande över sina liv (*empowerment*).

- Att ta itu med regionens största hälsoutmaningar i fråga om icke smittsamma och smittsamma sjukdomar.
- Att stärka människocentrerade hälso- och sjukvårdssystem, kapacitet inom folkhälsa samt beredskap, övervakning och svarsåtgärder vid nödsituationer.
- Att skapa samhällen med god återhämtningsförmåga och stödjande miljöer.

För att kunna ta itu med alla fyra prioriteringar krävs det åtgärder på en rad övergripande områden. Den nya styrningen av hälsa som krävs kommer att baseras på de sociala bestämningsfaktorerna för hälsa, jämlikhet och hållbarhet, och på en strävan att uppnå globala och samhälleliga mål genom nya samverkande former av formell och informell styrning och genom nya strategiska förhållanden. Den kommer att utformas genom delaktighet och engagemang hos befolkningen.

Genom att koppla samman politik med investeringar och tjänster och rikta in sig på att minska ojämlikheterna kan myndigheterna uppnå större effekter på hälsan. De har ett tydligt ansvar att utveckla tvärssektoriella nationella strategier där planering och översyn kombineras med mål för nyckelutmaningar såsom livsförloppet, stärkande av hälso- och sjukvårdssystem och folkhälsan samt att ge människor inflytande över sina liv. Inom sådana tvärssektoriella strategier beaktas exempelvis finanspolitik och reglering, fokuseringen ligger på åtgärder i miljöer som skolor eller

arbetsplatser, och på främjande av sekundärt förebyggande, däribland riskbedömning och screening.

Problem kopplade till psykisk ohälsa förtjänar ett särskilt omnämnande eftersom de är vanliga orsaker till långvarig stress och svårigheter. Omkring en fjärdedel av befolkningen i den europeiska regionen upplever någon gång under livet psykisk ohälsa. Forskningen leder till ökade kunskaper om den skadliga kopplingen mellan psykisk ohälsa och social marginalisering, arbetslöshet, hemlöshet och sjukdomar till följd av missbruk av alkohol och andra substanser. Att främja tidig diagnos av depression och förhindra självmord genom samhällsbaserade interventionsprogram är en utmaning som har varit särskilt viktig under den senaste tidens ekonomiska kris då självmorden i exempelvis Grekland och Irland ökat med 17 respektive 13 procent⁷. Det finns belägg för att dessa ökningarna, precis som andra negativa hälsoeffekter av den ekonomiska nedgången, kan begränsas kraftigt genom riktat socialt skydd och aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Health 2020 överensstämmer med WHO:s allmänna arbetsprogram och andra internationella instrument. Den stöder de globalt intensifierade insatserna för att kontrollera icke smittsamma sjukdomar, exempelvis FN:s politiska deklaration från 2011 om icke smittsamma sjukdomar, WHO:s ramkonvention om tobakskontroll och den globala strategin för kost, fysisk aktivitet och hälsa. Det krävs fortsatta

⁷ Stuckler D. et al. (2011) *The Lancet* Vol378 s.124–125.

insatser för att bekämpa smittsamma sjukdomar, och internationella hälso-bestämmelser måste genomföras fullt ut. Vidare bör informationsutbytet och den gemensamma övervakningen samt åtgärderna för sjukdomskontroll förbättras.

När politiska beslut måste fattas under omständigheter som präglas av osäkra och ofullständiga kunskaper är strategier baserade på rationellt linjärt tänkande otillräckliga när det gäller att ta itu med de komplexa bestämningsfaktorerna för aktuella sjukdomar. Det krävs kunskaper som förvärvats genom system och komplext tänkande för att hantera situationer där omfattande systemeffekter av många insatser inte kan förutses fullt ut. Med anledning av dessa osäkerhetsfaktorer har mindre insatser där lärande och anpassning främjas kommit att bli allt viktigare.

I Health 2020 ligger fokus på att stärka patientcentrerade hälso- och sjukvårdssystem och deras kapacitet när det gäller att leverera högkvalitativ vård och bättre resultat. Hälso- och sjukvårdssystemen måste vara ekonomiskt bärkraftiga och hållbara, lämpliga för sitt syfte och evidensbaserade. Det innebär att det krävs en omprioritering med fokus på sjukdomsförebyggande åtgärder, integrerad tjänsteleverans, kontinuitet i vården, ständig kvalitetsförbättring och stöd för patienters egenvård, där vården placeras så nära hemmet som möjligt med hänsyn tagen till säkerhets- och kostnadseffektivitetsrelaterade aspekter. Universell tillgång fortsätter att vara ett åtagande för både WHO globalt och Health

2020, parallellt med åtagandet om primärvård som hörnstenen i 2000-talets hälso- och sjukvårdssystem. Denna utveckling inom hälso- och sjukvårdssystemen och folkhälsan innebär att det krävs en mer flexibel, mångsidig och laginriktad arbetskraft.

Framtagandet av en europeisk handlingsplan för stärkande av kapacitet och tjänster inom folkhälsa, som godkändes av WHO:s regionkommitté för Europa under 2012, har haft avgörande betydelse för genomförandet av Health 2020. Handlingsplanen är inriktad på att förbättra tjänsterna och infrastrukturen på folkhälsoområdet, bland annat folkhälsoaspekterna av hälso- och sjukvårdstjänsterna. I handlingsplanen föreslås att tio horisontella nödvändiga folkhälsoåtgärder ska utgöra vägledning och grund för europeiska folkhälsomyndigheter i deras övervakning, utvärdering och utformning av politik, strategier och åtgärder för reformer och förbättring av folkhälsa. För att uppnå bättre hälsoreultat måste funktioner och kapacitet på folkhälsoområdet stärkas avsevärt. Dessutom krävs investeringar i institutionella folkhälsoarrangemang, samt insatser för att stärka hälsoskyddet och det hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet.

Att bygga upp återhämtningsförmåga (*resilience*) är en avgörande faktor när det gäller att skydda och främja hälsa och välbefinnande på både individuell nivå och samhällsnivå. Samhällen med återhämtningsförmåga har, eller kan utveckla, resurser som gör det möjligt att agera proaktivt i nya eller kritiska

situationer. De kan även förbereda sig inför ekonomiska, sociala och miljömässiga förändringar och hantera kriser och påfrestningar väl.

Risker i miljön är en betydande bestämningssfaktor för hälsa, i och med att många hälso villkor är kopplade till faktorer såsom luftföroreningar och effekter av klimatförändringar. Dessa faktorer samverkar med de sociala bestämningssfaktorerna för hälsa. Hälsofördelarna med en koldioxid snål ekonomi och de positiva bieffekterna av en miljövänlig politik behandlas inom ramen för Rio+20, FN:s konferens om hållbar utveckling.

Genomförandeprocessen och vad som sker härnäst för länderna

Det är uppenbart att kontext och kapacitet kommer att skilja sig åt mellan de olika länderna i arbetet med utvecklingen på hälsoområdet och Health 2020. Samtidigt är avsikten att den politiska strategin ska vara sammanhängande och praktisk trots olika

länders skilda utgångspunkter. Specifika målsättningar är bland annat att skapa ett starkt engagemang för hälsa och se till att frågan hamnar högre upp på den politiska dagordningen, att anta en strategi som innebär att hälsa tillämpas på alla politiska områden, att stärka den politiska dialogen om hälsa och dess bestämningssfaktorer och att skapa ansvarighet för hälsoresultat.

Health 2020 erbjuder evidensbaserade lösningar på alla dessa utmaningar. För att underlätta dess arbete med länderna och stödja Health 2020 är WHO:s regionala kontor för Europa i färd med att ta fram ett paket av tjänster och verktyg som erbjuder länderna systematiskt stöd vid hanteringen av de centrala och horisontella strategiska frågorna i Health 2020 (figur 2 visar de nio delarna av paketet) samt programlänkar och ingångar till mer detaljerade aspekter av den politiska strategin. För varje del av paketet kommer en begränsad uppsättning prioriterade tjänster, vägledning och verktyg med hög nettovinst att tillhandahållas. Paketet kommer regelbundet att uppdateras

Figur 2. De nio delarna av paketet Health 2020.

för att spegla lärdomar av utvecklingen i länderna och göra lovande praxis och expertis tillgänglig.

Utgångspunkten för länderna måste vara att utveckla nationell hälsopolitik med strategier och planer till stöd för denna. Vad hoppas landet, baserat på en solid behovsbedömning, uppnå när det gäller jämlik förbättring av hälsa? Vilka tvärssektoriella politiska åtgärder och strategier kommer att användas, exempelvis för icke smittsamma sjukdomar? Paketet Health 2020 med verktyg och instrument är avsett att vara till hjälp här. När det gäller folkhälsa kommer även en analys av den europeiska handlingsplanen för att stärka kapacitet och tjänster på folkhälsoområdet och dess självvärderingsverktyg att ge vägledning. Health 2020 är inte avsett för akademiska studier eller dammiga bokhyllor utan är tänkt att fungera som en handbok för praktiskt genomförande.

Bedömning av hälsoeffekter och ekonomisk utvärdering är användbara när det gäller att bedöma de potentiella effekterna av politiken. De kan även användas för att bedöma hur politiken påverkar jämlikhet. Både kvalitativa och kvantitativa hälsodata kan användas för att bedöma hur politiken påverkar hälsan.

Det är mycket lovande att flera länder redan är i färd med att utveckla övergripande Health 2020-politik samt strategier och planer som är anpassade till den hälsopolitiska ramen. Andra använder sig av specifika aspekter av Health 2020 i enlighet med värde-

ringar och principer i Health 2020. WHO:s regionala kontor för Europa har nu ett systematiskt tillvägagångssätt när det gäller att stödja länderna i deras genomförande av Health 2020 under 2014–2015. Ett annat initiativ handlar om att det regionala kontoret ska stödja utvecklingen av nya former av nätverk mellan länder, institutioner och människor, däribland webbaserat samarbete.

För genomförandet av Health 2020 kommer det att krävas aktivt deltagande från många organisationer och enheter som är intresserade av utveckling av hälsa och folkhälsa inom Europa. Samarbetet med EU kommer att ge ett starkt underlag, betydande möjligheter och ytterligare fördelar. Många andra organisationer och nätverk, alltför många för att nämna var och en, måste engageras på ett liknande sätt. Även om inställningen till den privata sektorn varierar mellan de olika aktörerna kan deras etiska engagemang bli ett viktigt bidrag i arbetet med att genomföra Health 2020.

WHO:s europeiska nätverk *Healthy Cities* (hälsosamma städer) är ett exempel på ett viktigt nätverk som påtagligt kan underlätta genomförandet av Health 2020. Omkring 69 procent av befolkningen i den europeiska regionen bor i tätorter som kan innebära fantastiska möjligheter för enskilda individer och familjer. Städerna kan fungera som en motor för ekonomisk välfärd och främja hälsa genom ökad tillgång till tjänster, kultur och rekreation. Samtidigt finns det en risk att fattigdom och dålig hälsa koncentreras till städerna.

Vissa aspekter av stadslivet, framför allt segregation och fattigdom, bidrar till och förstärker sådana skillnader genom att de innebär en oproportionerlig exponering för negativa och oönskade effekter på hälsan som kan leda till ekonomisk och social fattigdom.

Städerna och deras myndigheter kan påverka människors hälsa och välbefinnande genom olika politiska åtgärder och insatser som bland annat inriktas på social utestängning och stöd, hälsosamt och aktivt liv, säkerhets- och miljöproblem, arbetsvillkor, beredskap att hantera konsekvenserna av klimatförändringar, exponering för risker och besvär, hälsosam stadsplanering och deltagarinriktade och inkluderande processer för medborgare. WHO:s europeiska nätverk för hälsosamma städer ger många goda exempel på god praxis i WHO:s europeiska region och fungerar som ett strategiskt verktyg för genomförande av Health 2020 på lokal nivå.

WHO:s regionala kontor för Europa kommer att upprätta och upprätthålla ett effektivt samarbete med alla sådana samarbetspartner och nätverk inom regionen på följande sätt: engagera sig brett och hjälpa till att öka den politiska samstämmigheten, dela hälsodata, samarbeta i fråga om övervakning, och bidra till gemensamma politiska plattformar, bedömningsuppdrag, seminarier och individanpassad rådgivning, samt tekniska dialoger och fallstudier.

Ansvarighet och mål

Det krävs politiskt engagemang i denna genomförandeprocess på global, regional, nationell och lokal nivå. Vid WHO:s regionkommitté för Europa 2013 antog länderna följande övergripande mål⁸:

1. Minska förtidig död i Europa till år 2020.
2. Öka den förväntade livslängden i Europa.
3. Minska ojämlikheterna i Europa (målet om sociala bestämningsfaktorer för hälsa).
4. Förbättra välbefinnandet hos den europeiska befolkningen.
5. Universell täckning och ”rätten till hälsa”.
6. Nationella mål uppsatta av medlemsstaterna.

Slutsats

Förbättringarna av hälsan i världen måste återspegla det omfattande och komplexa urvalet bestämningsfaktorer och faktorer som påverkar hälsa samt den multisektoriella och mångfacetterade karaktären på politiska svarsåtgärder och interventioner. Health 2020 återspeglar denna verklighet och syftar till en stegvis förändring av prioriteringar och investeringar för sociala bestämningsfaktorer för hälsa och för hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande åtgärder. Politiska åtgärder innefattande hela styrelsesättet (*whole-of-government*) och hela samhället (*whole-of-society*) måste utvecklas för att återspegla komplexiteten i bestämningsfaktorer för hälsa i dagens skilda och horisontellt nätverkande

⁸ Health 2020 targets, indicators and monitoring framework. Köpenhamn, WHO:s regionkontor för Europa, 2013 (EUR/RC63/8).

informationsbaserade samhällen.

Det finns tillräckliga kunskaper för att förbättra hälsa och minska ojämlikheter. Den värld som WHO eftersträvar är en värld där hälsoklyftorna minskar, universell tillgång till hälso- och sjukvård uppnås, länderna har flexibla hälso- och sjukvårdssystem som baseras på primär hälso- och sjukvård som kan infria förväntningarna och behoven hos sina medborgare, internationellt överenskomna hälso- och sjukvårdsmål uppnås, icke-smittsamma sjukdomar kontrolleras och där länderna kan hantera sjukdomsutbrott och naturkatastrofer.

Health 2020 kan bidra till att alla dessa mål uppnås. Den är ett kraftfullt verktyg för kollektiva åtgärder som kan användas inom hela WHO:s europeiska

region för att hitta nya möjligheter att förbättra hälsa och välbefinnande hos nuvarande och framtida generationer. I förordet till Health 2020 uttryckte WHO:s generaldirektör det på följande sätt:⁹ ”Strategin innebär att det vi har lärt oss om hälsans roll de senaste åren utkristalliseras. Att maximera hälsan i alla skeden av livet är en grundläggande rättighet för alla och inte ett privilegium för ett fåtal. God hälsa är en tillgång och en källa till ekonomisk och social stabilitet. Den är avgörande för att minska fattigdomen och både bidrar till och gynnas av hållbar utveckling”. Det innebär att Health 2020 är ett kraftfullt verktyg för samarbetsinriktade åtgärder som kan användas inom hela WHO:s europeiska region för att hitta nya möjligheter att förbättra hälsa och välbefinnande hos nuvarande och framtida generationer.

⁹ Health 2020: a European policy framework and strategy for the 21st century. Köpenhamn, WHO:s regionkontor för Europa, 2013.

Annonsering i SMT

En annons i Socialmedicinsk tidskrift når många olika grupper av intresserade och medvetna läsare. Som annonsör finns det möjlighet att annonsera både i tidskriften och på hemsidan. Genom att många av prenumeranterna är bibliotek och institutioner når tidskriften ut till en avsevärt bredare läsekrets än vad som indiceras av antalet prenumeranter. Bland dessa läsare finns allmänhet, tjänstemän i kommuner och landsting, politiker, personer som arbetar inom socialtjänst, vård och omsorg, studenter och forskare vid universiteten m fl.

Annonspriserna för annons i tidskriften år 2014 följer nedan, moms och eventuella kostnader för sättning och repro tillkommer:

• Hellsida baksida omslag 165 x 242 mm	7000 kr
• Hellsida insida av omslag	5000 kr
• Hellsida inlaga	4000 kr
• ½ sida	3500 kr
• ¼ sida	2000 kr

För tryckta annonser kan 4-färg fås på omslaget mot kostnadstillägg. Normalt trycker vi inlagan i svart och omslaget i svart + dekorfärg.

För frågor om och beställning av annons i tidningen eller på hemsidan - kontakta: redaktionen@socialmedicinsktidskrift.se